

Justitiedepartementet

LOs yttrande gällande Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel SOU 2025 nr 87

LO har givits möjlighet att lämna remissyttrande över SOU 2025:87 – Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel och missbruk av offentlig ställning. LO väljer i sitt remissvar att fokusera på den del som handlar om tjänstefel och missbruk av offentlig ställning, och yttrar sig inte i övrigt.

LO noterar att Tidöpartiernas avtal har genererat ett stort antal lagändringsförslag där det officiella syftet från partierna anges handla om effektivitet, transparens och trygghet. LO noterar samtidigt att förslagen också har inneburit ett begränsande av föreningsfriheten och ett underminerande av opposition, civilsamhällesorganisationer, media och akademi. LO vill varna för att detta är förslag som på sikt banar väg för mer populism och polarisering, och i förlängningen urholkar det demokratiska statsskickets grundvalar.

Sammanfattning av LOs ståndpunkter

- LO anser att det nuvarande systemet för ansvarsutkrävande av offentliga tjänstepersoner är tillräckligt och ser ingen anledning att ändra det.
- LO anser att arbetsgivaren, och inte den enskilde tjänstepersonen, bör bära bördan för att organisera arbetet på ett sätt så att fel kan undvikas och åtgärdas.
- LO avstyrker utredningens förslag på en omformulerad tjänstefelsbestämmelse.
- LO avstyrker utredningens förslag på den nya bestämmelsen om missbruk av offentlig ställning.
- LO anser att om en ny straffrättslig bestämmelse ändå införs, bör den inte omfatta mer än de i utredningen identifierade problemområdena. Vidare anser LO att missgynnande under alla omständigheter inte bör kriminaliseras.

Det finns redan i dag en väl etablerad ordning för ansvarutkrävande för fel som begås i tjänsten. Den består av flera olika delar, en viktig del är arbetsrättslig, en annan straffrättslig.

LOs utgångspunkt är att det nuvarande systemet för ansvarsutkrävande av offentliga tjänstemän är tillräckligt och väl fungerande. Det som behöver förbättras är de anställdas förutsättningar för att kunna utföra sitt arbete och undvika att göra fel, snarare än att utöka straffansvaret. När det gäller det straffrättsliga ansvaret för tjänstepersoner i offentlig verksamhet är det viktigt att det även framöver är inriktat på de mest allvarliga och ingripande felen som drabbar enskilda i det allmännas utövande av makt. Ett träffsäkert och rättssäkert sätt att göra det på är att koppla straffansvaret till sådant som sker vid myndighetsutövning.

LO instämmer i utredningens slutsats att det är av stor vikt att ringa tjänstefel även fortsättningsvis är undantaget från det straffrättsliga regelverket och i stället omfattas av annat ansvarsutkrävande, huvudsakligen det arbetsrättsliga. Att ringa fel undantas har också en stor betydelse för de rättsvårdande myndigheterna så att de inte behöver ägna tid och resurser åt att utreda ett större antal anmälningar av ringa karaktär som dessutom, till en icke obetydlig del, utgörs av okynnesanmälningar som saknar grund.

Utredningens förslag till en delvis omformulerad tjänstefelsbestämmelse innebär att utrymmet för bedömningen om ett brott är grovt utvidgas genom att även risken för avsevärd skada eller betydande otillbörlig förmån omfattas. LO befarar också att det förtydligande som föreslås i betänkandet om vad som utgör ringa brott kan leda till att färre brott bedöms som ringa än vad som görs enligt nuvarande tillämpning av bestämmelsen. Dessutom föreslår utredningen att straffsatsen för grovt tjänstefel ska skärpas. LO ser inga övertygande skäl för att införa dessa utvidgningar.

Utredningen har därutöver identifierat tre problemområden som i dag inte omfattas av tjänstefelsbestämmelsen. Dessa områden är offentlig upphandling, förvaltning av allmänna medel och så kallat lag- och domstolstrots. Utredningen bedömer att det behövs ett utvidgat straffrättsligt ansvar som omfattar dessa områden. Mot bakgrund av redan existerande straffrättslig lagstiftning och utan att ta ställning till om det finns ett lagstiftningsbehov på de identifierade områdena kan LO konstatera att det som identifierats till stor del handlar om processer, många gånger i flera led och inte sällan med många svåra beslut i ett komplext sammanhang. Det är i regel många personer involverade, både anställda och förtroendevalda. Det innebär bland annat att sådana ärenden ofta är komplicerade och svåröverskådliga för respektive person som blir del av handläggningen och beslutsfattandet. Det individuella straffrättsliga ansvarsutkrävandet blir därför problematiskt att reglera utifrån legalitets- och rättssäkerhetsprinciperna.

För att inkludera de tre identifierade områdena i det straffrättsliga ansvarsutkrävandet föreslår utredningen ett helt nytt brott, "missbruk av offentlig ställning". Det har utformats som en generell bestämmelse och med en rad rekvisit som tillsammans utgör en komplicerad straffbestämmelse. Komplicerad, inte bara att följa för de offentliganställda, utan även att tolka och tillämpa för myndigheter och domstolar, vilket sannolikt kommer att innebära att förslaget, om det genomförs, kommer att vara processdrivande.

LO avstyrker införandet av bestämmelsen av flera skäl. Ett skäl är att bestämmelsen har en mycket vid räckvidd, bland annat när det gäller kretsen offentliganställda som kan omfattas. Det är också osäkert om de identifierade problemområdena faktiskt träffas av förslaget på ett avsett och ändamålsenligt sätt. Det gäller bland annat området för kommunalt lag- och domstolstrots (jfr avsnitt 6.7.2 under rubriken Behov av straffrättsliga åtgärder mot vissa former av kommunalt lag- och domstolstrots). Som konstateras i utredningen bör straffrättslig reglering som utgångspunkt användas återhållsamt och brukar ses som den sista utvägen när det gäller att påverka människors ageranden, LO delar denna utgångspunkt. LO befärar att ett stort antal situationer och handlanden som i dag inte är kriminaliserade kan, med utredningens förslag, bli det och att bestämmelsen blir oproportionerlig i förhållande till de luckor i lagstiftningen utredningen vill beivra. Det finns också en möjlighet att förslaget riskerar att bli kontraproduktivt om arbetstagare i högre grad än idag kommer att dölja misstag i stället för att åtgärda dem.

Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är det mycket otillfredsställande att gränsdragningen om vilka situationer som är straffbara inte blir tydligare. Lagförslaget visar på de stora svårigheter det innebär att på ett rättssäkert sätt avgränsa bestämmelsen till en relevant personkrets och till sådana straffvärda gärningar som inte redan är kriminaliserade men inte omfatta sådana fel som kan inträffa i alla verksamheter, såväl offentlig som privat, och som bör åtgärdas på annat sätt än att bestraffa den enskilde anställda som behövt fatta beslutet eller på annat sätt agera. Även om utredningens förslag innebär att straffansvaret begränsas till uppsåtligt handlande där syftet varit att otillbörligen gynna eller missgynna någon är LOs farhåga att straffansvaret även kan träffa fall som inte är straffvärda.

LOs bedömning är att det straffrättsliga förhållandet mellan det nya brottet "missbruk av offentlig ställning" och det utvidgade tjänstefelsbrottet samt övriga straffrättsliga bestämmelser inte är tillräckligt utrett och reglerat. Inte heller är förhållandet mellan de straffrättsliga och arbetsrättsliga bestämmelserna tillräckligt utrett.

LO befarar att förslaget på grund av den vida räckvidden och de otydliga avgränsningarna, som redogjorts för ovan, kommer att medföra en ökad försiktighet och ängslighet, och därmed minskad effektivitet inom den offentliga förvaltningen.

LO anser sammanfattningsvis att en ny straffrättslig bestämmelse inte bör införas, och om den ändå gör det, bör den inte omfatta ett vidare område än de identifierade problemområdena. Vidare anser LO att missgynnande under alla omständigheter inte bör kriminaliseras.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Johan Lindholm

Tobias Sjöqvist
Handläggare